

Németh Kornél

Turizmusbiztonság a hegyvidéki fogadó területeken

A hegyvidéki területek olyan természet alkotta vonzerők, amelyek a turizmus, a kikapcsolódási és kirándulási lehetőségek számos formáját teszik lehetővé. A táj látványáért, szépségéért, érintetlenségéért, a nyugalomért, a tiszta, friss levegőért, a különleges környezeti képződmények megfigyeléséért – egy szóval az ökoszisztéma-szolgáltatásokért – a hegyekbe látogató turisták száma folyamatosan nő. A folyamatot erősíti a mindennapi „nyugalomból” kimozdulni vágyó, nem mindennapi élményeket kereső kalandturizmus, a mozgás öröme mellett a különleges sportolási módok és az extrém turizmus népszerűségének előtérbe kerülése. A hegyvidéki területeken az „ismeretlen terep”, a szokatlan környezet és a környezeti elemek fokozott elővigyázatosságot és szabálykövetést kívánnak meg mind a turistáktól, mind pedig a különböző rekreációs tevékenységekre specializálódott kiszolgáló infrastruktúráktól. Jelen fejezet áttekinti a hegyvidéki turizmus trendjeit, a fogadó területek turisztikai kínálatát, azok jellegzetességeit, kiemelt figyelemmel a témakört érintő legfontosabb turizmusbiztonsági kérdésekre.

1. A hegyvidék mint turisztikai termék

A térspecifikus turisztikai termékek a tér sajátosságából építkeznek, a vonzerő, valamint az azt feltáró, annak értékesítését lehetővé tevő infra- és szuprastruktúra elemei erősen kötődnek az adott térhez. Ilyen a városi és a falusi turizmus, továbbá a természeti adottságokból fakadó turisztikai termékek, így a vízparti és a hegyvidéki turizmus, valamint az ökoturizmus. Előbbi a vizek legkülönbözőbb fajtáihoz kötődve jelenik meg, így erősen differenciálható. Beszélhetünk tó-, tengeri és folyóturizmusról. Az ökoturizmus fókuszában a környezeti értékek, a természetvédelmi területek különböző jellegzetességei és elérhető, látogatható látványosságai állnak. A jelen tanulmány fókuszában álló hegyvidéki turizmus esetében kevésbé differenciálódik a termék. A természet alkotta tér egyfajta keretét, szervezőerejét jelenti azoknak a tevékenységeknek, amelyeket az adott hely turistái folytatnak (MICHALKÓ 2002).

A hegyvidéki területek az aktív turizmus színterei, ahol a Magyar Turizmus Rt. 2003-as megfogalmazásában „a turista utazásának motivációja valamilyen fizikai aktivitást igénylő szabadidős vagy sporttevékenység gyakorlása”. Vagyis a hagyományos kikapcsolódási, turisztikai tevékenységekhez képest egy intenzívebb, aktívabb időtöltésről beszélhetünk.

Több tanulmány részletesen elemzi számos turisztikai termék (városi, falusi, kulturális, egészség-, aktív, öko-, bor- és gasztronómiai, illetve hivatásturizmus stb.) más termékekkel való együttműködési lehetőségeit, a szinergiahatásokat. Az aktív turizmus szoros relációt mutat a sportturizmussal, amelynek e tekintetben két fő ágát különböztetjük meg: az amatőr,

illetve a professzionális sportturizmust, amelyek mindegyike hordoz turisztikai tartalmakat (MARTON 2015; MICHALKÓ 2002; CSAPÓ–SAVELLA–REMENYIK 2011).

A hegyi környezet és a turizmus kapcsolata régi keletű, a turizmus fejlődésével, az aktív és sportturizmus különleges élményekkel való párosítási igényeivel napjainkban is alakul (például extrém hegyi kerékpározás) és nagy népszerűségnek örvend. Csapó, Savella és Remenyik 2011-es tanulmányában felhívja a figyelmet arra, hogy a hegyvidéki területeken – sajátos jellemzőinél fogva – a fizikai környezet alkotóelemei a legextrémebb módon nyilvánulnak meg (például a sajátos klíma, meredek domborzat, burjánzó növényzet), vagyis hagyományosan a legkevésbé „tönkretett”, érintetlen természeti közeg. Összességében nagyon kevés azon hegyvidéki térségek száma, amelyek bővelkednek az erőforrások kiaknázásából fakadó turisztikai termékekben. Ezek is főleg a fejlett országokban találhatók, vagy pedig könnyebben elérhető, „viszonylag közeli” hegyvidékeket jelentenek, és rendszerint a turisztikai fejlettség egyenlőtlen fokán állnak. Csapó, Savella és Remenyik (2011), valamint Szabó (2011) a hegyi turisztikai termékeket az alábbi csoportokba sorolja.

- Hóturizmus, téli sportok: síelés, valamint az egyéb újabban divatba jött hódeszkaváltozatok (például snowboard).
- Kalandturizmus: a társadalmi igények az elmúlt években a kalandturizmus, vagyis a különleges, egyes esetekben, extrém élményeket, szórakozási lehetőségeket, kalandokat kereső utazások, kirándulások irányába mozdultak el.
- Zöldturizmus: természetes, természetközeli helyek látogatása, amely magában foglalja a hegyvidéki természeti parkokat és a nemzeti parkokat is.
- Történelmi-művészeti-kulturális turizmus: speciális hegyi erőforrásokon és hagyományokon alapul, ahhoz köthető.
- Hegyi vizekhez kötődő turizmus: hegyi, hegyvidéki tavakhoz, patakokhoz, tározókhoz és gyógyforrásokhoz kapcsolódó tevékenységek (például vadvízi sportok, horgászat, balneológia).

A hegyvidéki területeken – az előzőekben tárgyaltak szerint – a környezet elemei a mindennapok megszokott „kényelmes”, hagyományos környezetétől eltérő módon nyilvánulnak meg. A különleges környezet számos esetben különleges kihívásokkal, egyes esetekben extrém sportolási szokásokkal párosul, ezért az itt végzett időtöltés, kikapcsolódás fokozott figyelmet és speciális turizmusbiztonsági kérdéseket vet fel.

2. A hóturizmus és a téli sportok biztonsági szempontjai és kihívásai

A hóhoz köthető turizmus azon idényjellegű téli sportok közé tartozik, amelyek a domborzati és éghajlati viszonyok miatt viszonylag korlátozottan üzhetők. Kiemelt szinterei a megfelelő elérhetőséggel és infrastruktúrával bíró hegyvidéki területek.

A téli sportok népszerűsége, az európai síelők száma a második világháborút követő időszakban nőtt meg jelentősen. Az alpesi országok lakossága mellett más területekről is egyre többen választják téli üdülésük helyszínéül a sípályákat, az aktív turizmus divatja segíti a síelés és a hegyvidéki területek népszerűségének növekedését. A síelés és a hegyekben végezhető egyéb mozgásformák, kikapcsolódási módok sok családnak bekerültek az éves programjába, illeszkedve abba a turisztikai

trendbe, miszerint a turisták egy hosszú nyaralás helyett, mellett több, rövidebb utazást is választanak az év során. Napjainkban már majdnem minden európai országban iskolai téli szünet mellett síszünetet is adnak a diákoknak (BUDAI 2003). A téli sportok mozgásformáit Rétsági és munkatársai (2011) nyomán eloszthatjuk hagyományos és új típusú sísportokra, valamint jégspportokra.

2.1. Hagományos sísportok, biztonságos síelés

Sokak számára a keményebb hidegnek és fagyoknak nem csupán árnyoldalai vannak. A világszerte több mint 2000 bejegyzett sírégióban az alpesi sízés (műlesiklás, óriás-műlesiklás, lesiklás), telemark sízés, sílövészet, sítájfutás, buckasízés, akrobatikus ugrás, snowboard, jöring (sívontatás), síbób, északi sízés (sifutás, síugrás, északi összetett), gyorsasági lesiklőverseny, szánkózás különböző formáit üzik családok, hobbi- és profi sportolók.

A világ legnagyobb síparadicsomai egymással versengenek a sportolásra és kikapcsolódásra vágyó vendégekért. Kiemelkedők azok a helyek, ahol a lehető legtöbb pálya-kilométert sízhetjük be a síléc lecsatolása nélkül (1. táblázat). Az egyes síparadicsomok együttműködéséből eredő kombinált síjegyekkel még több kilométert lehet beszíni. Azonban itt nem feltétlenül van az összes sítérep összekapcsolva, hanem egyikről a másikra síbusszal vagy gépkocsival lehet közlekedni.

1. táblázat

A világ tíz legnagyobb egybesízhető síterepe

Sícentrum	Ország	Pályakilométerek száma
Les Trois Vallées	Franciaország	600 km
Les Portes Soleil	Svájc/Franciaország	650 km (nem összefüggő)
Paradiski	Franciaország	425 km
Via Lattea (Montgenevre)	Franciaország/Olaszország	400 km
4 Vallées	Svájc	331 km
Les Sybelles	Franciaország	310 km
Espace Killy	Franciaország	300 km
Skiwelt	Ausztria	279 km
Grand Massiff	Franciaország	265 km
Briancon–Serre Chevalier	Franciaország	250 km

Forrás: <https://sielok.hu/rovat/utazas/cikk/leglegleg-siterep/> (A letöltés ideje: 2020. 01. 04.)

A síparadicsom határait a térképeken is jelzik. Az ezen belül eső rész a *skiabile terrain*, azaz a besízhető terület, ami pedig kívül van, az feltérképezetlen területnek számít, s egyben nem is ellenőrzik, így ide mindenki csak saját felelősségére mehet.

A sírégiók gyönyörű tájai és kiváló adottságai mellett a biztonsági szempontokról sem szabad megfeledkezni. A síelés és különösen a biztonságos síelés megköveteli néhány alapvető szabály betartását a hegyekben. A szabálykövetés az adott sítépet használók érdeke és kötelessége is egyben. Felelősség tekintetében a sípálya-üzemeltetők szerepe és az egyéni felelősség kérdése egyaránt felvetődik.

A téli sportok fejlődésével a sípályák üzemeltetésére vonatkozó szabályok is szigorodnak. A sípálya-üzemeltetők felelnek az adott sítérep infrastruktúrájából (terelőkorlátok,

jelzőtáblák, hálók és egyéb biztonsági berendezések stb.), üzemeltetéséből eredő biztonsági kérdésekért, a sportolók, az adott terepen szabadidejüket töltők biztonságáért. A sípályák és felvonók szabályai, jelzései (1. kép) ugyanolyan komolynak tekintendők, mint az autóvezetők részére meghatározott KRESZ. Minden szabály az adott sportban részt vevők biztonságát, testi épségét szolgálja. Ezeket figyelmen kívül hagyni felelőtlenség. A balesetet szenvedők közül sokan számolnak be utólag róla, hogy valóban célszerű lett volna egy pillanatra megállni, elolvasni, átgondolni, értelmezni a jelzéseket, és a szabályok szerint sportolni.

1. kép

Lavinavesélyre figyelmeztető jelzés, Courchevel, Franciaország

Forrás: FOUROT 2012

Halmos (2012) szerint nem pusztán a hálók és az egyéni védőfelszerelések a sípálya biztonságának elsődleges forrásai. A megfelelően átgondolt üzemeltetés is kulcskérdés a biztonság tekintetében. Akkor biztonságos egy sípálya, ha azon nem siel több ember, mint amennyi a pálya befogadóképessége. Manapság a sípályák zsúfoltsága s egyben a sielés veszélyessége azért nagy, mert a liftek kapacitása meghaladja a pályákét. Vagyis egyszerre több ember jut fel a pálya tetejére, mint amennyi már lecsúszott az aljába.

A személyes felelősségre az 1924-ben alapított Nemzetközi Sísövetség (FIS – Fédération Internationale de Ski) tíz pontból álló, többször frissített alapszabályában (1. ábra) hívja fel a figyelmet.

A felsorolt általános szabályok, valamint egy-egy sítépre vonatkozó biztonsági előírások betartása az adott sítépet használók érdeke és kötelessége is egyben. Az általános szabályok betartásán túl az egyéni védőfelszerelések minősége és állapota, a bemelegítés időtartama és „minősége”, az egyéni felkészültség, kondíció, alkoholos befolyásoltság stb. mind jelenősen befolyásolhatja, hogy egészségesen és „egyben”, balesetek, sérülések nélkül hagyjuk el a sítépet.

2.2. Új, újszerű divatos téli és sísportok

1. ábra

A biztonságos síelés tíz alapszabálya

Forrás: A Fédération Internationale De Ski – FIS 2016 alapján
<https://sielok.hu/rovat/balesetvedelem/cikk/si-kresz/> (A letöltés ideje: 2020. 01. 04.)

Számos divatos téli, hegyvidéki szabadidős tevékenység egy-egy nyári mozgásforma min-tájára született. A régóta önálló sportágnak számító snowboardot valamikor sokan a szörf és a gördeszka téli alternatívájaként választották. Terray (2010a; 2010b) *Bravúros mutatvá-nyok a havon*, valamint *Extrém jetik és raftingosok* című írásaiban a napjainkban divatos hegyvidéki sportokat mutatja be. A hórafting a nevéből adódóan „raft” hajóval és hóval kapcsolatos élményt takar. Kipróbálása valószínűleg egy olyan vadvízi evezőshöz köthető, aki nem szerette volna, ha a rafting csak a nyári szezonban lenne üozhető. A hóraftingot vagy egy bobbályához hasonló felépítésű helyen, vagy bármilyen lejtőn üzik, utóbbi esetben nehézséget jelent az evezőkkel való irányítás is. A snowkite az egyre inkább divatba jövő kite téli változata. Az ernyőt a síelő vagy snowboardos magához erősíti, és a szél erejét használva siklik a havon. A kerékpárosok sem maradnak ki a fehér lejtők élvezetéből. A téli hegyvidékeket az új kihívások jegyében egyre többen „hagyományos” kerékpárral is látogatják, de, aki félti drága bringája csapágyait és fékeit, a kerekek helyére szerelt lécekkel rendelkező snowbike-kal száguldhat le a lejtőkön.

Az új kihívások folyamatos keresését támasztja alá az *Offline – Lifestyle és Extrémспорт Magazin* alábbi esettanulmánya.

Örület a jeges pokolban: 700 rider startolt a gleccseren

Július eleje sokaknak a nyárról és a napsütésről meg persze a strandolásról szól. Másoknak egy teljesen más téma van a főszerepben, ugyanis ilyenkor kerül megrendezésre a Mountain of Hell eseménye.

Amikor azt hinné az ember, hogy nyáron nem jöhet szembe vele egy bringás-havas felvétel, akkor minden előzetes nélkül, váratlanul találkozik egy videóval, amelyben az egyik legembertelenebb versenyről van szó. Les Deux Alpes vidéke nem ismeretlen az extrém szakmában jártasok számára, azonban a jeges-kerekes megmérettetésen való részvétel csupán a legelszántabbaknak, legbátorbabaknak jut eszébe. A gleccseren több mint 700 rider indult el egyszerre, azután 25 kilométer szenvedés következik, amely során bőven átlépték a 100 km/órás suhanást is! Embertelen verseny, hóban, jégben és fagyban: minden tiszteletünk a ridereké!

Részlet az *Örület a jeges pokolban: 700 rider startolt a gleccseren* című cikkből
Elérhető: <http://offline.hu/mountain-bike/2017/07/orulet-jeges-pokolban-700-rider-startolt-gleccseren/> (A letöltés ideje: 2018. 01. 04.)

Ezek az új, kialakulóban lévő kikapcsolódási formák számos esetben már az extremitás határait súrolják, és új biztonsági kihívásokat teremtenek az adott sítérep, hegyi terep üzemeltetőinek.

Az előző fejezetben bemutatott előírások, szabályok betartásán túl Terray (2010a) felhívja a figyelmet arra, hogy még alapszinten sem lehet ezeket a mozgásformákat sem rossz minőségű vagy hiányos sport- és védőfelszereléssel üzni. A megbízható működés és biztonság itt is alapkövetelmény. A védőfelszerelésbe a vízhatlan, jól szellőző ruházat mellett a gerincvédő, esetleg térd- és könyökvédő és a sisak tartozik. Ezen a területen az extrém stílusnak megfelelő különleges, egyedi anyagok és dizájn miatt (például a védőfelszerelést is takaró lógós, laza snowboardfarmerek víz- és szélálló anyagból készülnek) a sportolóknak mélyen a zsebükbe kell nyúlniuk.

2.3. Jég sportok

A klasszikus jeges sportok (korcsolyázás, jég hoki) nem feltétlenül kötődnek hegyvidéki területekhez, sokkal inkább a téli időszakhoz, de ma már a tél és a fagyos hideg sem feltétele a jeges sportoknak. Állóvizeinket vagy éppen a Duna jegét emberemlékezet óta nagy tömegben lepték el a korcsolyázók vagy a csupán az utcai cipőben, korcsolyával, fakutyával csúszkálók. Ez az időjárás változásának köszönhetően ma már egyre ritkább látvány. A jeges sportok a világ számos részén ma már hidegebb hegyvidéki területekre vagy éppen a természet alkotta képződmények helyett sportcsarnokokba, jégcsarnokokba kerülnek át.

Jeges sportok kapcsán sportbiztonsági, turizmusbiztonsági szempontból a hegyvidéki álló- és folyóvizek téli veszélyei tartoznak a jelen tanulmány témaköréhez.

A vizet szerető ember télen is vágyik a vizek közelébe, a befagyott vizek jegére. Sajnos az előírások nem ismeretéből vagy be nem tartásából eredően a jeges vizeknek is megvannak az áldozatai. A Somogy Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság (2018) ajánlása

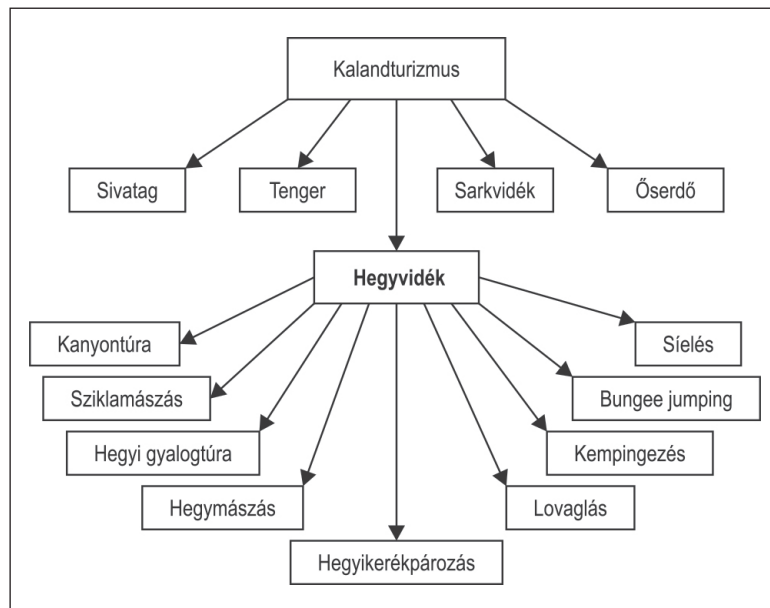
szerint legalább 8 centiméteres jégtakaró szükséges a biztonságos téli jeges sportoláshoz, 12 centiméteres jégvastagság esetén azonban már teljes biztonságban érezhetjük magunkat. A jégre lépés előtt vizsgáljuk meg annak minőségét! A megfelelő ruházat megválasztása (lehetőleg kis nedvszívó tulajdonságú termo, orkán, pamut) mellett fontos, hogy legalább ketten, optimális esetben hárman együtt sportoljunk, így tudunk egymásra figyelni, illetve egymáson segíteni baj esetén.

3. A hegyvidéki aktív szabadidő-eltöltés biztonsági szempontjai

3.1. Kalandturizmus, túrázás és sportolás a hegyekben

A kalandturizmus és az extrém turizmus olyan új, újszerű aktív turisztikai termékek és tevékenységi körök, amelyek a megszokottól eltérő, nehezebb, „kalandosabb” utazási és szabadidős tevékenységeket és formákat, izgalmas, „adrenalinosabb” élménytartalmakat adnak. Ezen élmények a turizmus szokványos termékeivel nem érhetőek el (CSAPÓ 2011). A hegyvidékek a kalandturizmus fontosabb színtereivé váltak (2. ábra).

A turisták életkora és a kikapcsolódásra szánt összegek nagyban befolyásolják, milyen élményeket keresnek. A kalandturizmus „extrémebb” formáiban (bungee jumping, sziklamászás) elsősorban a fiatalok és a középkorosztály érintett. De számos mozgásforma, így például a hegyi gyalogtúrák esetében is szinte minden korosztállyal találkozni.

2. ábra

A kalandturizmus legfontosabb színterei, kiemelten a hegyvidékek

A hegyvidéki kalandokat, sportolási lehetőségeket keresők számára kiemelten is szükség van azon alapvető épített elemekre, amelyek a látogatók biztonságát, a természeti értékek védelmét, láthatóságát, egyes útvonalak biztonságos bejárhatóságát, az információk és ismeretek átadását, a közlekedést, a pihenést, a higiéniát vagy éppen az időjárási elemekkel szembeni védelmet szolgálják (KOLLARICS 2015).

Az egyes helyszíneknek alap- és szerviz-infrastruktúrával kell rendelkezniük, előbbihez tartoznak például a hidak, a korlátok és lépcsők, utóbbihoz az egészségügyi-higiéniái berendezések, víznyerő helyek, padok és a biztonsági építmények. A létesítmények tervezése esetén a funkción túl fontos szempont a dizájn és a kialakítás is, előnyben kell részesíteni a helyi és természetes anyagok alkalmazását (GEBHARD et al. 2007; KISS 2007). Fentiekén túl az informálást (például információs táblák, figyelmeztető jelzések) biztosító infrastruktúráknak is kiemelt szerepük van.

Turizmusbiztonsági szempontból – Kollarics (2015) összefoglalásában, az Önkormányzati és Területfejlesztési Minisztérium (2008); South Australian Trails Coordinating Committee – SATCC (2008); Gebhard és munkatársai (2007); *Regional District Of Nanaimo* (2007); Hesselbarth és Vachowski (2004); Kiss (1999) munkái alapján – az alábbi infrastrukturális elemekre, tényezőkre mindenképpen érdemes felhívni a figyelmet.

- A lépcsők, létrák és a serpentinek nagyobb emelkedés leküzdésére használatosak viszonylag rövid távolságon. Kialakításukkal biztonságosabb és kényelmesebben járhatóvá tett útszakaszokon csökken az eróziót okozó kerülések és kanyarlevágások száma.
- A védőkorlátoknak alap- és szerviz-infrastrukturális funkciójuk is van. Létesítésük előtt a tervezőcsoportnak meg kell vizsgálnia az útvonal tényleges veszélyességét, és ennek függvényében kezdődhet a tervezés.
- A védőláncok a korlátok melletti, helyetti biztonsági létesítmények közé tartoznak, amelyek nehezen járható, veszélyes hegyvidéki területeken, szakadékoknál elengedhetetlenek a látogatók biztonsága szempontjából.
- A hidak tervezéséhez szükséges alapvető információk közé tartoznak a várható terhelés és a megépítendő híd típusa, lehetséges vízmagassági adatok és a szélességi adatok. A hidak és a hidakból alakított sétányok esetében nagyon fontos szempont a biztonsági okokból is a megfelelő anyagválasztás és a rendszeres felülvizsgálat.
- Kilátópontok, megfigyelőhelyek, kilátók tervezése minden esetben szakértők (tervező mérnök) bevonásával kell, hogy történjen.
- Pihenőhelyek, padok alkalmazása bizonyos távolságonként, esztétikailag jelentős természeti látnivalóknál, kilátóhelyeken, hosszabb emelkedők után indokolt.
- A hegyi menedékházak nemcsak fizikai, hanem pszichikai szükségleteket is kielégítenek, hiszen egyfajta biztonságérzetet is szolgálnak.
- Az egészségügyi-higiéniái létesítmények esetén olyan technológia alkalmazása indokolt, amely környezetbarát és minimális karbantartási igényű. A létesítmények fogadóképességét a várható látogatószámhoz igazítva kell tervezni.

Fenti, minden művi, épített létesítmény, az informálódást szolgáló infrastruktúra esetében biztonsági szempontból rendkívül fontos a rendszeres karbantartás, felügyelet. Ezek segítségével elkerülhetők a költségesebb javítások is. A karbantartási igény függ többek között az alkalmazott anyagoktól, a klímától és az igénybevételtől. Általánosságban a mindennapos, rövid

távú tevékenységek közé tartozhat a rendszeres ellenőrzés. A középtávú tevékenységekhez tartoznak a jelentősebb károk helyreállításai, a berendezések cseréje és a nagyobb javítások. A hosszabb távú tevékenységekhez tartozik a turisztikai szokások átalakulásának figyelése, az ahhoz igazodó fejlesztések (HESSELBARTH–VACHOWSKI 2004; GEBHARD et al. 2007).

A biztonságos hegyi turizmus érdekében helyükre kerültek a hegyi menedékek

Három hegyi menedék kapta meg végleges helyét a napokban Hargita megyében. A megyei önkormányzat együttműködésben a hegyimentők közszolgálatával fontos és érdekes projektet indított el 2009-ben. Mivel sok eltűnt, eltévedt személyhez riasztották a hegyimentőket, azokon a nagy kiterjedésű lakatlan területeken, ahol nincs semmiféle óvóhely, hegyi menedékeket állítanak. [...]

Hargita Megye Tanácsa további nyolc menedékhely létesítését tervezi a Biztonságos hegyi turizmus programja keretében. A kis faházikók akár életmentők is lehetnek az eltévedt turisták számára, ugyanakkor növelhetik a más tájról érkező túrázók biztonságérzetét is, akik így talán szívesebben visszatérnek majd vidékünkre. A hegyimentők rendszeresen látogatják majd ezeket a pihenőhelyeket, és minden turistát arra kérnek, óvják és tartsák tisztán őket, hiszen ezek a házikók bármikor újabb rászorulónak nyújthatnak menedéket.

Részlet az Új Kelet – Hargita megyei hetilap *A biztonságos hegyi turizmus érdekében helyükre kerültek a hegyi menedékek* című cikkéből

Elérhető: www.ujkelet.ro/nyilvossag-mainmenu-5/13924-a-biztonsagos-hegyi-turizmus-rdeken-helyekre-kerltek-a-hegyi-menedkek.html (A letöltés ideje: 2018. 01. 03.)

Adott terület specialitásaival, egyedi jellemzőivel szintén érdemes tisztában lenniük az utazóknak. Új terepen vagy tapasztalatlan kirándulóknak mindenképpen ajánlott egy túravezető, hegyi vezető közreműködése. A kettő közti különbséget a szlovák Hegyi Mentőszolgálatról szóló törvény 2016-os változása is jól érzékelteti. Bučeková (2016) szerint a törvény irányelvei alapján az alapvető különbséget annak az útvonalnak a nehézsége határozza meg, amelyen az ügyfél mozogni szeretne. Amíg a hegyi vezetőknél gyakorlatilag nincs semmilyen korlátozás, addig a túravezetők maximum egyes nehézségű, vagyis olyan utakra vezethetik az ügyfeleket, ahol nincs szükség hegymászó felszerelésre.

Az adott turisztikai terület házirendjét mindenkinek be kell tartania. 2016-ban például a Tátrában sátorozó turistákat ért medvetámadásról szóltak a hírek. A nemzeti parkban a sátorozók számára megfelelő helyet jelölnek ki. A park házirendjét megszegő turisták nem a kijelölt helyen, hanem egy erdőhöz közeli tóparton állították fel sátrukat. Az esti órákban egy medve a sátorra támadt. A cseh turistáknak sikerült kerekét oldaniuk, és elrejtőzniük a bozótban, ahol átvirrasztották az egész éjszakát. A hegyi mentőszolgálat hajnalban érkezett a kimerült túrázókért, akik komolyabb sérüléseket nem szenvedtek, néhány futás közben szerzett horzsolással és karcolással megúszták a történeteket. A mentősök ellátták sérüléseiket, majd összecsomagolták a medve által szétdúlt holmijaikat. A terület ökológusa szerint a medve bizonyára nem a turisták, hanem az illatozó élelmiszerek iránt érdeklődött. Éppen emiatt számos országban, ahol medve él, tilos élelmet hagyni a sátrakban. A medve egy kijelölt kempingbe nem merészkedett volna be, de az erdőben otthon érzi magát, ami a viselkedésén is érződik (Szlovákiai Magyar Televíziós Hírportál 2016).

Az adott turisztikai területre vonatkozó előírások be nem tartásából adódó kellemetlen következményekért, a kialakuló helyzetért tehát a turisták felelnek. A túratapasztalat

és az elővigyázatosság hiánya szintén problémákhoz vezethet. A rutintalanság a távolság becslését és a haladási sebesség megtervezését illetően számos esetben vezet ahhoz, hogy a túrázókra „hirtelen” ráestek. A hegyi menedékek ezen helyzetekre adhatnak megoldást, ahogy erre az Új Kelet – Hargita megyei hetilap alábbi esettanulmánya is utal.

Az időjárási viszonyok a hegyekben gyakran nagyon gyorsan megváltozhatnak. Jegesedés, vihar, hófúvás során a jelzések eltűnése a bizonytalanságérzés növekedéséhez vezethet. A rossz látási viszonyok és a köd befolyásolja a haladási biztonságot, hibás távolságbecslést és mindenekelőtt gyorsabb kifáradást okozhat. Ezért kell rossz körülmények között biztonságos helyet keresni (RÉPÁNSZKY 2016). Különösen a magashegységek szélsőséges és gyorsan változó éghajlati viszonyai követelik meg, hogy fel legyünk készülve az időjárás viszontagságaira. Speciális terepeken, helyszíneken vagy kezdők számára felkészült túravezetők segíthetik a baleset- és problémamentes kikapcsolódást, azt, hogy a kirándulás álomszerű és ne rémálomszerű élmény legyen.

3.2. Extrém hegyi sportok: maradandó élmény vagy maradandó sérülés?

Az utazásokkal és életmóddal foglalkozó *Az Utazó* című magazin 2016-os figyelemfelkeltő írása szerint a városnézés vagy vízparti nyaralás helyett a társadalom igénye egyre inkább a kalandturizmus irányába tolódik. A cikk szerint a válasz talán a mindennapi monotonitásban, az ülmunkában keresendő. A szellemi munka megerősödése nagyban hozzájárul ahhoz, hogy egy nyaralás alkalmával az ember ne egész nap a tengerparton kívájon feküdni, hanem valami adrenalin-növelő tevékenységet végezzen, keresse a fizikai kihívásokat, és végre ne csak szellemileg, hanem testileg is elfáradjon. Rétsági és munkatársai (2011) az „adrenalin-sportokat” azon élménykereső sportok kategóriájába sorolják, amelyeknél különleges élményre nyílik lehetőség. Ezeknél a tevékenységeknél az extrém fizikai igénybevétel egy-egy különleges veszélyhelyzettel (például magashegyi expedíciók, sziklamászás stb.) társul.

A szórakoztató, ám veszélyes tevékenységek és az extremitás között sokszor nehéz meghúzni a határt. Számos esetben egyénfüggő is, hogy kinek mi jelenti a már extrém, nem mindennapi kihívást. A különösen veszélyes sportok listájában a hazai egészségbiztosítási törvény szerint kimondottan a hegyvidéki területeket érintően a barlangászat, a bázisugrás, a hegymászás és sziklamászás (az V. foktól), a magashegyi expedíció, a paplanernyőzés és a vadvízi evezés szerepel. A törvény alapján az extrém sportolás közben bekövetkezett balesetek ellátásának költségeit a társadalombiztosítás nem fedezi.

Csapó, Savella és Remenyik (2011) szerint a nemzetközi aktív turizmus terei az extrém sportok és kalandtúrák révén nem pusztán a természeti környezet érdekes vagy szép, hanem sokkal inkább annak extrémebb elemei lettek, így például az extrém hegymászások, extrém hegyi sportok, sarkkört vagy azon túli területek. Ezek kiemelt célterületei Európában az Alpokhoz köthető országok (Ausztria, Svájc, Szlovénia, Olaszország, Franciaország, Németország), a skandináv országok, a Brit-szigetek, Amerikában főleg az Egyesült Államok egyes részei. Ezeken a területeken az aktív turizmus aránya volumenében korábban is magas volt, és komoly hagyományokkal rendelkezik.

A korábbi fejezetekben tárgyalt védő-, valamint a biztonsági felszerelések, az egyéni felkészültség, a fizikum a legtöbb extrém sportban kiemelt szerepet kap. Ezek szinte minden esetben elengedhetetlen kiegészítói a sportágaknak. A fokozott biztonsági intézkedések

mellett kiemelten jelentkezik az egyéni felelősség kérdése, „mi az, amit még bevállalunk?”, hiszen a maradandó élmény és a maradandó sérülés között az extrém kikapcsolódási módoknál megfelelő körülmények hiányában szűk lehet a mezsgye.

4. Hegyi vizekhez kötődő turizmus: „azért a víz az úr”

A hegyi vizekkel (tavakkal, patakokkal, tározókkal és gyógyforrásokkal) kapcsolatos turizmus a vadvízi sportokhoz, a horgászathoz és a balneológiához kötődik (CSAPÓ–SAVELLA–REMENYIK 2011). A horgászat és kimondottan a téli horgászat biztonsági kihívásai a jég sportoknál tárgyalattal átfedésben vannak. Ezen túl turizmusbiztonsági szempontból a vadvízi sportok jelentenek kihívást.

A folyók és patakok sebes sodrású vize izgalmas, akár rizikós kalandokkal is szolgál. A rafting, vagyis a vadvízi evezés során szintén gondoskodni kell a megfelelő felszerelésről. Terepismeret és tapasztalat hiányában hozzáértő, vizsgázott szakemberek felügyelete indokolt. A kezdő vadvízi evezősök a folyók könnyebb részein gyakorolhatnak, a tapasztaltabbak az igazi vadvizekbe is belekóstolhatnak.

Természetesen a vadvízi evezés kockázata megfelelő odafigyeléssel és a túravezetők utasításainak betartásával csökkenthető. Az egyes országokban működő vadvízi szövetségek azért alakultak, hogy a túráztató cégekkel betartassák a kapcsolódó biztonsági követelményeket. A szervezett raftingprogramok előtt minden résztvevőnek kötelező a biztonsági eligazításon részt vennie. A raftingozásra alkalmas sebes, hegyi patakok hat kategóriáját különböztetik meg. Az I. osztály a kevés akadállyal rendelkező „könnyű” vizeket jelöli, az V. osztályba a különösen nehéz, vad, profiknak javasolt vizek, a VI. osztályba a szinte teljesen járhatatlan vízfolyások tartoznak (Nagyutazás 2001).

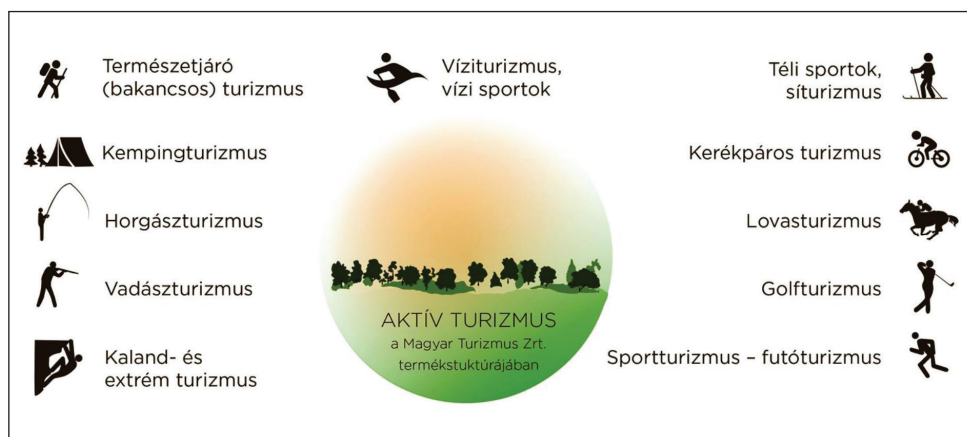
5. A hegyvidéki turisztikai termékkínálat biztonsági kérdései Magyarországon

Magyarország turisztikai kínálata jelentős mértékben kapcsolódik az ország földrajzi adottságaihoz. Tavaink, folyóink, gyógy- és termálvízkincsünkön alapuló fürdőink, nemzeti parkjaink a turisták által legszívesebben látogatott helyszínek közé tartoznak (BUDAI 2003). Az aktív turisztikai formák is évről évre mind több turistát és résztvevőt vonzanak. Az aktív turizmus önállóan, illetve más turisztikai termékcsoportok részeként is fontos elem hazánk turisztikai kínálatában (3. ábra). Az aktív turizmus jelentőségét növeli, hogy egy része a sportolással, más elemei a természettel, annak pihenést, kikapcsolódást, maradandó élményt nyújtó szerepével függenek össze. A magyarországi aktív turizmus jelentős része alapvetően a hegységi területeinkhez köthető (Magyar Turizmus Zrt. 2014; FEHÉRVÖLGYI–BIRKNER–PÉTER 2012).

A hazai hegyvidéki területeken üzhető főbb tevékenységek a következők: hegymászás, sziklamászás, természetjárás, sportrepülés, rafting, a sielés különböző formái, barlangászat, hegyi kerékpározás.

Nem az aktív sportokhoz, de mindenképpen a hegyvidékekhez, hegyi környezethez kötődnek a klimatikus adottságaik révén gyógyhelyeink (Sopron–Balf, Gyöngyös–Kékestető

és Miskolc–Lillafüred) és több hazai egészségturisztikai helyszín. Klimatikus adottságai alapján azonban kiemelhető még Kőszeg és környéke, a Mecsek, a Mátrában Galyatető, a Bükkben Szilvásvárad környéke, a Pilisben Dobogókő.

3. ábra

Aktív turizmus a Magyar Turizmus Zrt. termékstruktúrájában

Forrás: Magyar Turizmus Zrt. 2014

Boros, Printz-Markó és Priszinger (2011), Kaszás és munkatársai (2016), valamint Péter, Keller és Kaszás (2013) szerint egy-egy vonzerő sikerét turisztikai szempontból befolyásolja annak megközelíthetősége, az általános infrastruktúra, a szálláshelyek, az étkezés, a kikapcsolódási lehetőségek, a vendégszeretet és a higiénia. Mivel a vonzerők kiegészítik egymást, a több attrakcióval rendelkező desztinációk kínálatukat összekapcsolva nagyobb piaci részesedést tudhatnak magukénak. A hazai egészségturizmus kiemelkedő szolgáltatásai mellett – kapacitásuk reális kihasználásának és a versenyképesség kialakításának, illetve megtartásának érdekében – a turistákat különböző programcsomagokkal kell megcélózni a minőségi hosszabb tartózkodási idő megteremtésének lehetőségével. Ennek egyik kínálkozó lehetősége a hegyvidéki turisztikai termékek fejlesztése. Csapó, Savella és Remenyik (2011) felhívja a figyelmet az aktív turizmushoz tartozó infrastrukturális feltételek elavultságára, a hozzá kapcsolódó szolgáltatáshálózat alacsony színvonalára. Számos turisztikai termék (például kerékpár-, vízi, síturizmus) kiemelt helyszíneinek fejlesztése, logisztikai csomópontjainak és termékpalettájának kialakítása indokolt.

A téli turisztikai termékínálat összehangolását is fontos feladatnak tartja a 2014-ben megalakult Chernel István Sí és Turisztikai Klaszter. A tagságot jellemző összefogás többek között kedvezményes programokban, szállodákkal közösen kialakított csomagokban, a síközpontok fejlesztésében ölt testet. Ezek a törekvések kedvező alapot adhatnak a hazai turizmus nyári szezonális kilengéseinek enyhítéséhez, ami egybeesik a kormány belföldi turizmus élénkítésére irányuló törekvéseivel.

Az átalakulóban lévő, fejlődő hazai hegyvidéki turizmus egyik központi területe a Mátra, ahol a Kékes Kutató és Mentő Alapítvány már 2013-ban elindította speciális tanfolyamait, amely felkészülésként szolgált a középhegységek térségeiben előforduló turista- és

sportoló- (hegyikerékpár, teljesítménytúrázó) balesetek alapellátásának kezelésére. Az ilyen jellegű felkészítéseknek, képzéseknek a jövőben még jelentősebb szerepük lehet, hiszen több hazai síterepen is nagyszabású fejlesztések várhatóak a következő években (MENTUSZ 2015). A mátraszentistváni síparkban 2017 decemberében állt üzembe az új négy személyes ülőlift, és a síterepen komplex hóágyúrendszer is rendelkezésre áll, amely a globális klímaváltozás miatt mára szinte nélkülözhetetlen eleme a hazai és számos európai sípályának.

A hazai hegyvidéki turizmushoz kapcsolódó híradásokban a változatos programkínálattal, az egészségmegőrzés mellett a biztonsági kérdések is rendre előkerülnek. Az ezen a területen felhalmozódott nemzetközi tapasztalatokat, turizmusbiztonsági követelményeket és a személyes felelősségre vonatkozó elvárásokat célszerű figyelembe venni és ötvözni a hazai ismeretekkel és a helyi sajátosságokkal. Ez, valamint az aktív turizmus hegyvidéki területeket érintő fejlődési trendjeinek nyomán követése hosszú távon biztosíthatja és kiszámíthatóvá teheti a hazai hegyvidéki turisztikai termékkínálat fejlődését.

Felhasznált irodalom

- BOROS Szilvia – PRINTZ-MARKÓ Erzsébet – PRISZINGER Krisztina (2011): Egészségturizmus. In MICHALKÓ Gábor szerk.: *Turisztikai terméktervezés és fejlesztés*. Elérhető: [www.eturizmus.ptt.hu/szakmai-anyagok/Turisztikai terméktervezés és fejlesztés/book.html](http://www.eturizmus.ptt.hu/szakmai-anyagok/Turisztikai%20terméktervezés%20és%20fejlesztés/book.html) (A letöltés ideje: 2017. 12. 18.)
- BUČEKOVÁ, Nikola (2016): Sprievodca nie je to isté ako horský vodca. In *A túravezető és a hegyivezető nem ugyanaz*. Elérhető: www.magas-tatra.info/2016/02/a-turavezeto-es-hegyivezeto-nem-ugyanaz.html (A letöltés ideje: 2018. 01. 04.)
- BUDAI Zoltán (2003): A globális időjárás-változás lehetséges hatásai a turizmusra. *Turizmus Bulletin*, 8. évf. 1. sz. 23–27.
- CSAPÓ János – SAVELLA Orsolya – REMENYIK Bulcsú (2011): Aktív turizmus. In MICHALKÓ Gábor szerk.: *Turisztikai terméktervezés és fejlesztés*. Elérhető: [www.eturizmus.ptt.hu/szakmai-anyagok/Turisztikai terméktervezés és fejlesztés/book.html](http://www.eturizmus.ptt.hu/szakmai-anyagok/Turisztikai%20terméktervezés%20és%20fejlesztés/book.html) (A letöltés ideje: 2017. 12. 18.)
- Fédération Internationale de Ski (2016). *10 FIS rules for conduct – FIS environmental rules*. Approved by the FIS Congress, 2002, (version 2016). 1–6.
- FEHÉRVÖLGYI, Beáta – BIRKNER, Zoltán – PÉTER, Erzsébet (2012): The trans-border co-operation as the successful realization of the 'glokal' philosophy. *Deturope: Central European Journal Of Tourism And Regional Development*, Vol. 4, No. 2. 71–97.
- FOUDROT, Emmanuel (2012): A banner with the warning message. *Irish Times*. Elérhető: www.irishtimes.com/news/world/europe/avalanche-deaths-teacher-suspected-of-involuntary-manslaughter-1.2497301 (A letöltés ideje: 2017. 12. 16.)
- GEBHARD, Katrin – MEYER, Michael – PARKYN, Morwenna – ROHAC, Jano – ROTH, Stephanie (2007): *The trail planning guide. An insight into the process of planning interpretative trails*. Bonn, Ecological Tourism in Europe (ETE). 1–66.
- HALMOS B. Ágnes (2012): A magyarországi síszervezetek első konferenciája. Elérhető: www.ski-culture.hu/hazai-hirek/magyarorszagi-siszervezetek-első-konferenciaja.html (A letöltés ideje: 2018. 01. 09.)
- HESELBARTH, Woody – VACHOWSKI, Brian (2004): *Trail construction and maintenance notebook*. Missoula, United States Department of Agriculture Forest Service.

- HUDSON, Simon (2003): *Sport and Adventure Tourism*. New York – London – Oxford, The Haworth Hospitality Press.
- KASZÁS, Nikolett – PÉTER, Erzsébet – KELLER, Krisztina – KOVÁCS, Tamás (2016): Boundless Opportunities with Definite Limitations. *Deturope: Central European Journal Of Tourism And Regional Development*, Vol. 8, No. 1. 5–20.
- KISS Gábor (1999): *Hogyan építsünk tanösvényt? A tanösvények létesítésének elmélete és gyakorlata*. Budapest, Földtani Örökségünk Egyesület.
- KISS Gábor szerk. (2007): *Tanösvények tervezése: módszertani útmutató*. Eger, Bükki Nemzeti Park Igazgatóság.
- KOLLARICS TÍMEA (2015): *A tanösvények szerepe a környezeti szemléletformálásban – tervezés, hatékonyságvizsgálat és módszertani vonatkozások*. Doktori (PhD)-értekezés. Nyugat-Magyarországi Egyetem Erdőmérnöki Kar. Kitaibel Pál Környezettudományi Doktori Iskola Környezetpedagógiai Program.
- Magyar Turizmus Rt. (2003). *Turizmus Magyarországon 1990–2002*. Elérhető: http://szakmai.itthon.hu/documents/28123/121718/640_turizmus_mo_1990-2002.pdf/d922026e-e0a9-442d-8e61-62000ed42aef (A letöltés ideje: 2020. 01. 04.)
- Magyar Turizmus Zrt. (2014). Aktív turizmus, szakmai segédlet turisztikai partnereinknek. Elérhető: http://itthon.hu/documents/28123/7654442/aktiv_turizmus_szakmai+seg%C3%A9dlet_final_2014-03-25.pdf/155dabcb-6b28-4062-9acb-93961e7f5d71 (A letöltés ideje: 2018. 01. 09.)
- MARTON Gergely (2015): *Sportturizmus*. Pécs, PTE TTK Sporttudományi és Testnevelési Intézet.
- MENTUSZ Károly (2015): Az extrém sportok nívódíjas mátrai hírvivői. *Turizmus Online*. Elérhető: http://turizmusonline.hu/belfold/cikk/az_extrem_sportok_nivodijas_matrai_hirvivoi (A letöltés ideje: 2018. 01. 03.)
- MICHALKÓ Gábor (2002): Az aktív turizmus elméleti megközelítése. In DÁVID Lóránt szerk.: *Aktív turizmus*. Debrecen, Didakt. 5–16.
- NagyUtazás.hu – Utazási Portál (2001). *Minden, amit a raftingról tudni akartál...* Elérhető: <http://nagyutazas.hu/magazin/article.php?id=326> (A letöltés ideje: 2018. 01. 10.)
- Offline – Lifestyle és Extrém sport Magazin (2017). *Őrület a jeges pokolban: 700 rider startolt a gleccseren*. Elérhető: <http://offline.hu/mountain-bike/2017/07/orulet-jeges-pokolban-700-rider-startolt-gleccseren/> (A letöltés ideje: 2018. 01. 04.)
- Önkormányzati és Területfejlesztési Minisztérium – Turisztikai Szakállamtitkárság (2008). *Országos Ökoturizmus Fejlesztési Stratégia*. Veszprém–Budapest, Pannon Egyetem Turizmus Tanszék – Aquaprofit Zrt.
- PÉTER Erzsébet – KELLER Krisztina – KASZÁS Nikolett (2013): Egészségtudatosság – része a szervezeti kultúrának? *Vezetéstudomány*, 2013/6. sz. 52–58.
- Regional District of Nanaimo (2007): *Trail implementation plan*. City of Nanaimo, Canada. 1–39.
- RÉPÁNSZKY László (2016): *Sípályák beosztása és jelölése*. Elérhető: <http://sielok.hu/rovat/sioktatasi/cikk/sipalyak-beosztasa/> (A letöltés ideje: 2018. 01. 09.)
- RÉTSÁGI Erzsébet – H. EKLER Judit – NÁDORI László – WOTH Péter – GÁSPÁR Mihály – GÁLDI Gábor – SZEGNERNÉ DANCs Henriette (2011): *Sportelméleti ismeretek*. Budapest, Dialóg Campus. Elérhető: <http://tamop412a.ttk.pte.hu/TSI/Nadori-Dancs-Retsagi-Ekler-Gaspar%20-%20Sportelméleti%20ismeretek/sportelmélet.html> (A letöltés ideje: 2018. 01. 06.)
- Sielők.hu (2009). *Legek sorozat: A világ legnagyobb sítérsége*. Elérhető: <https://sielok.hu/rovat/utazas/cikk/leglegleg-siterap> (A letöltés ideje: 2017. 12. 29.)
- Somogy Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság (2018). *Tavak, folyók téli veszélyei*. Elérhető: <http://somogy.katasztrofavedelem.hu/tavak-folyok-teli-veszelyei> (A letöltés ideje: 2018. 01. 03.)

- South Australian Trails Coordinating Committee – SATCC (2008). *Guidelines for the Planning, Design, Construction and Maintenance of Recreational Trails in South Australia*. Adelaide.
- SZABÓ Róbert (2014): *Attrakció- és látogatómenedzsment*. Előadásanyag. Gyöngyös, Eszterházy Károly Főiskola Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar Gazdaságtudományi Intézet.
- Szlovákiai Magyar Televíziós Hírportál (2016). *Medve támadt a Tatrában sátorozó turistákra*. Elérhető: www.hirek.sk/itthon/20160907155151/Medve-tamadt-a-Tatraban-satorozo-turistakra.html (A letöltés ideje: 2018. 01. 05.)
- TERRAY István (2010a): *Bravúros mutatóanyagok a havon*. Elérhető: www.deluxe.hu/cikk/20080103/az_extrem_sport_fajtai_tel_idejen?p=1 (A letöltés ideje: 2017. 12. 21.)
- TERRAY István (2010b): *Extrém jetik és raftingosok*. Elérhető: www.deluxe.hu/cikk/20080103/az_extrem_sport_fajtai_tel_idejen (A letöltés ideje: 2017. 12. 21.)
- Új Kelet – Hargita megyei hetilap (2016). *A biztonságos hegyi turizmus érdekében helyükre kerültek a hegyi menedékek*. Elérhető: www.ujkelet.ro/nyilvossag-mainmenu-5/13924-a-biztonsagos-hegyi-turizmus-rdekben-helykre-kerltek-a-hegyi-menedkek.html (A letöltés ideje: 2018. 01. 03.)
- Utazó – utazás, életmód online magazin (2016). *A kalandturizmusé a jövő*. Elérhető: <http://azutazo.hu/a-kalandturizmuse-a-jovo/> (A letöltés ideje: 2018. 01. 05.)
- Utazom.com – Utazási Iroda & Magazin (2013). *A biztonságos síelés 10 alapszabálya!* Elérhető: <https://utazom.com/cikk/a-biztonsagos-sieles-10-alapszabalya> (A letöltés ideje: 2018. 01. 10.)

Felhasznált jogszabály

1997. évi LXXXIII. törvény a kötelező egészségbiztosítás ellátásairól